

УДК 342.9:341.17(477)

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2025-10-2**Галуцько Віра Миколаївна,**

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри адміністративної діяльності поліції

Одеського державного університету внутрішніх справ

ORCID ID: 0000-0002-0563-0576

ОСОБЛИВОСТІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВАХ-УЧАСНИЦЯХ ЄС

У статті здійснено комплексний аналіз особливостей публічного адміністрування міграційних процесів у державах-членах Європейського Союзу, акцентуючи увагу на багаторівневому характері регулювання міграційної політики, що поєднує наднаціональні стандарти ЄС із практиками окремих держав-членів. Розкрито зміст, сутність правових механізмів формування та реалізації європейської міграційної політики, а також окреслені основні форми взаємодії національних органів влади з інституціями ЄС у сфері управління міграційними потоками, що є вкрай важливим для визначення особливостей публічного адміністрування міграційними процесами.

Крім того, проведено аналіз ключових міжнародних та європейських нормативно-правових актів, зокрема положень Директиви 2001/55/ЄС «Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту», Директиви 2008/115/ЄС, так званої «Директиви про повернення», а також Директив 2013/32/EU та 2013/33/EU, що регламентують процедури надання міжнародного захисту та умови прийому осіб, які шукають притулку. Окремо розглянуто практику Європейського суду з прав людини, яка підтверджує обов'язковість виконання директив та закріплює правові наслідки їх невиконання державами-членами.

Особливу увагу приділено актуальним викликам, що постали перед Європейським Союзом у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, оскільки саме ці події зумовили безпрецедентне застосування механізму тимчасового захисту, передбаченого Директивою 2001/55/ЄС, що стало свідченням солідарності держав-членів та здатності ЄС до оперативного правового реагування на масштабні гуманітарні кризи.

Також у дослідженні зроблено висновок, що сучасна міграційна політика ЄС функціонує як багатовимірна система, де переплітаються правові, гуманітарні та безпекові аспекти, а її ефективність значною мірою залежить від гармонізації норм права, міждержавної координації дій та вироблення збалансованих адміністративних рішень, що забезпечують одночасно захист прав мігрантів і збереження стабільності у державах-членах Союзу.

Ключові слова: міграційна політика, публічне адміністрування, Європейський Союз, директиви ЄС, Європейський суд з прав людини, тимчасовий захист, права мігрантів, гуманітарна криза.

Halunko V. M. Features of public administration of migration processes in EU member states

The article comprehensively examines the peculiarities of public administration of migration processes in the member states of the European Union, focusing on the multilevel nature of migration policy regulation, which combines supranational EU standards with the practices of individual member states. It also reveals the essence of the legal mechanisms for the formation and implementation of European migration policy, and outlines the main forms of interaction between national authorities and EU institutions in the field of migration flow management, which is extremely important for determining the peculiarities of public administration of migration processes.

In addition, an analysis of key international and European regulatory acts is conducted, in particular the provisions of Directive 2001/55/EC "On minimum standards for granting temporary protection," Directive 2008/115/EC, the so-called "Return Directive," as well as Directives 2013/32/EU and 2013/33/EU, which regulate the procedures for granting international protection and the conditions for the reception of asylum seekers. The practice of the European Court of Human Rights, which confirms the mandatory nature of the directives and establishes the legal consequences of their non-compliance by member states, is considered separately.

Particular attention is paid to the current challenges facing the European Union in connection with the full-scale invasion of Ukraine by the Russian Federation, as these events led to the unprecedented application of the temporary protection mechanism provided for in Directive 2001/55/EC, which demonstrated the solidarity of member states and the EU's ability to respond quickly to large-scale humanitarian crises.

The study also concludes that the current EU migration policy functions as a multidimensional system, intertwining legal, humanitarian, and security aspects, and its effectiveness largely depends on the harmonisation of legal norms,

inter-state coordination of actions and the development of balanced administrative decisions that simultaneously ensure the protection of migrants' rights and the preservation of stability in the member states of the Union.

Key words: migration policy, public administration, European Union, EU directives, European Court of Human Rights, temporary protection, migrants' rights, humanitarian crisis.

Актуальність проблеми. Публічне адміністрування міграційних процесів у державах-учасницях ЄС характеризується складною взаємодією між наднаціональними та національними рівнями управління, незважаючи на те, що ЄС розширив свої повноваження через Загальноєвропейську систему притулку та Новий Пакт про міграцію та притулок, держави-члени зберігають значні суверенні права у ключових сферах міграційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед сучасних дослідників проблематику особливостей публічного адміністрування міграційних процесів у державах-членах Європейського Союзу досліджували науковці, зокрема О. Бандурка, Н. Бортник, В. Галунько, В. Гаращук, І. Голосніченко, О. Євтушенко, С. Костянтінов, І. Курило, Г. Марковська, В. Олефір та інші. Крім того, вважаємо за можливе відмітити наукові праці іноземних науковців таких як, П. Ногейра, І. Озтурк, К. Дімайо, А. Рігоні, Ї. Ріпм, та інші, що внесли вклад у сферу міграційної політики світу.

Метою нашого наукового дослідження є правові механізми формування та реалізації міграційної політики, особливості взаємодії національних органів з інституціями ЄС, питання захисту прав мігрантів, а також стандарти й практики адміністративного супроводу міграційних процедур. Особливу увагу ми приділяємо ефективності нормативно-правових актів, прозорості процедур та забезпеченню балансу між безпековими вимогами і дотриманням прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міграційна політика Європейського Союзу ґрунтується на засадничих принципах, що були закладені в правову основу організації ще Амстердамським договором. Подальший розвиток цієї політики отримав своє продовження та деталізацію в положеннях Лісабонського договору, який істотно розширив правові механізми формування Спільної європейської системи з надання притулку. Зокрема, він визначив більш широкий перелік заходів, необхідних для гармонізації процедур прийому, надання статусу біженця та міжнародного захисту в рамках усіх держав-членів ЄС.

У міжнародно-правовому контексті ключовими актами, що визначають засади поводження з особами, які шукають притулку, є Конвенція про статус біженців 1951 року [1], яка закріплює основоположні норми щодо правового становища біженців, а також Протокол 1967 року [2], що розширює сферу дії Конвенції. Обидва документи не лише регламентують базові права біженців, але й встановлюють обов'язки держав у сфері адміністративної підтримки та сприяння цим особам.

Упродовж останнього десятиліття Європейський Союз зіштовхується з масштабними міграційними викликами, які набули хронічного характеру та значно ускладнили процеси публічного управління у цій сфері. Посилення міграційної кризи стало наслідком інтенсивного припливу як осіб, що потребують міжнародного захисту, так і економічних мігрантів. Основними факторами, що спричинили такі потоки, є збройні конфлікти, релігійна напруга, а також глибока соціально-економічна нестабільність у регіонах походження, зокрема на Близькому Сході, в Африці та Східній Європі.

Особливу роль у формуванні міграційного навантаження на ЄС відіграє війна в Сирії, ескаляція нестабільності в регіоні Близького Сходу, а також російсько-український збройний конфлікт, який призвів до масштабного переміщення населення з території України. Ці процеси не лише створили гуманітарні проблеми, а й поставили перед інституціями ЄС складні завдання щодо збереження внутрішньої стабільності, безпеки та економічного балансу.

Країни-члени ЄС змушені не лише адаптувати правове регулювання з урахуванням нових міграційних реалій, але й вдосконалювати системи публічного адміністрування, які мають забезпечити ефективне реагування на кризові виклики, інтеграцію мігрантів та дотримання міжнародних стандартів у сфері прав людини. Водночас, в рамках даного дослідження не ставиться за мету глибокий аналіз історичної динаміки міграційної політики, натомість акцент зроблено на сучасних викликах та правовому забезпеченні їх подолання.

Формування ефективної та збалансованої міграційної політики є одним із пріоритетних напрямів діяльності сучасної європейської держави. З огляду на зростаючий обсяг міграційних потоків, актуалізується необхідність удосконалення механізмів публічного адміністрування у цій сфері. Особливу увагу слід приділити комплексному охопленню ключових сегментів управлінської

діяльності, які забезпечують як регулювання міграційних процесів, так і інтеграцію осіб, що набули відповідного правового статусу на території Європейського Союзу.

У структурі міграційної політики ЄС можна виокремити адміністративне забезпечення зовнішньої та внутрішньої міграції громадян третіх країн, що стосується управління процесами перетину зовнішніх кордонів ЄС, включаючи ідентифікацію осіб, перевірку правових підстав для в'їзду, реєстрацію та подальше переміщення територією країн-членів з метою забезпечення ефективного контролю, а також дотримання принципів законності, безпеки та прав людини, забезпечення вільного пересування громадян ЄС у межах Союзу, що регулюється безпосередньо нормами первинного права ЄС та передбачає мінімізацію адміністративних бар'єрів при переміщенні громадян країн-членів з одночасним державним забезпеченням доступу таких осіб до соціальних послуг, охорони здоров'я та працевлаштування, організацію процедур надання міжнародного захисту, що містить весь комплекс заходів щодо розгляду заяв про надання притулку, тимчасового захисту, а також реалізації відповідних рішень, за умови дотримання єдиних стандартів, визначених у рамках Спільної європейської системи притулку (CEAS), які гарантують гуманність, недискримінаційність та ефективність процедур, і адміністративне супроводження процесу інтеграції осіб, яким надано притулок або тимчасовий захист, що потребує розробки та впровадження довгострокових стратегій інтеграції, які включають доступ до ринку праці, освіти, соціальних послуг, житла, а також участь у громадському житті приймаючих громад [3].

Отже, ми бачимо, що міграційна політика ЄС виступає як багаторівнева система, в межах якої публічне адміністрування виконує функцію не лише технічного забезпечення процедур, але й стратегічного управління соціальними, демографічними та безпековими аспектами. Міграційні процеси здійснюють комплексний і багатовимірний вплив на демографічний розвиток як регіонів-донорів, так і регіонів-реципієнтів. Одним із ключових векторів цього впливу є трансформація природного відтворення населення, що виражається у зміні вікової структури, порушенні статевого балансу та модифікації репродуктивної поведінки як осіб, які залишають територію, так і тих, хто її приймає. Зокрема, відтік працездатного та репродуктивно активного населення з регіонів-донорів призводить до зниження загального рівня народжуваності, демографічного старіння, а також погіршення якісного складу трудових ресурсів, що, у свою чергу, зменшує потенціал соціально-економічного розвитку таких територій у середньо- та довгостроковій перспективі. Водночас для країн або регіонів-реципієнтів міграція може виступати своєрідною демографічною та економічною інвестицією, яка забезпечує поповнення дефіцитних трудових ресурсів, омолодження населення, збільшення обсягу фіскальних надходжень та стимулювання внутрішнього попиту. Проте ці позитивні ефекти є умовними та залежать від здатності державних інституцій ефективно інтегрувати мігрантів у соціальне, економічне й культурне середовище.

Особливе значення в контексті міграційного впливу має зміна умов життя переселенців, що безпосередньо позначається на їхньому стані здоров'я, доступі до медичних послуг, психологічному благополуччі та рівні соціальної адаптації, що в сукупності формує додаткові вимоги до системи публічного адміністрування, яка має не лише реагувати на виклики, але й розробляти довгострокову стратегію міграційного менеджменту, засновану на принципах сталого розвитку та дотримання прав людини.

Актуальність дослідження міграційних процесів у контексті прав людини, гуманітарної безпеки та міжнародного права була наголошена ще на початку XXI ст. Так, відомий український науковець В. Олефір у своїй докторській дисертації [4] обґрунтовано підкреслював, що міграційні потоки у світі набувають глобального, всеохопного та дедалі більш неконтрольованого характеру, що несе в собі значні виклики як для країн-реципієнтів, так і для міжнародної спільноти в цілому і відповідно біженство має розглядатися не лише як соціально-економічне чи політичне явище, а як гостра глобальна гуманітарна проблема, що уособлює в собі ризики порушення основоположних прав і свобод людини. З одного боку, це проявляється у зростанні латентних або відкритих форм дискримінації, обмеженні доступу до захисту, уразливості мігрантів у правовому полі, а з іншого у формуванні трикутника загроз, де перетинаються інтереси особистої безпеки мігранта, національної безпеки країни перебування та безпекової стабільності на глобальному рівні.

Такий підхід передбачає необхідність нової парадигми у сфері публічного адміністрування міграцією, в якій на першому плані стоять не лише юридичні та адміністративні інструменти контролю за міграційними потоками, а й дотримання міжнародно-правових зобов'язань держав, зокрема в частині захисту прав шукачів притулку, біженців та осіб без громадянства.

Сучасна наукова думка дедалі частіше звертається до аналізу понять, що описують динамічні процеси переміщення населення в умовах глобалізації, зростання геополітичної напруги та посилення соціально-економічної нерівності. Так, дослідники Н. Бортник і Н. Мороз зазначають, що терміни «міграційні процеси» та «міграційний простір» поступово інтегруються як у теоретичний дискурс, так і в практичну площину державного управління, оскільки вони відображають багатогранну, складну і нерідко драматичну природу трансферу населення в умовах сучасного світу [5]. При цьому автори виокремлюють зростаючі масштаби та інтенсивність міграційних потоків, які набувають стійкого характеру та вимагають системного управлінського реагування на глобальному й національному рівнях, трансформацію якісних параметрів мігрантських груп, зокрема зміну статеву-вікової структури, зростання частки жінок і молоді, а також появу висококваліфікованих або, навпаки, неконкурентоспроможних за фахом мігрантів, і різке збільшення чисельності осіб, які потребують міжнародного захисту, що вимагає від держав не лише юридичного реагування, а й розширення гуманітарного компоненту міграційної політики, як ключові характеристики міграційних процесів. Отже, ми бачимо, що ці наукові положення формують концептуальну основу для подальшого дослідження процесів публічного адміністрування в умовах посилення глобальної мобільності та гуманітарних викликів.

У сучасну епоху глобалізації міжнародна міграція перетворилася на системне явище, що пронизує усі рівні міждержавних відносин від економіки до безпеки та гуманітарного співробітництва, а переважна більшість міграційних потоків, які спостерігаються сьогодні, є невід'ємною частиною загальносвітових соціально-економічних процесів, що зумовлює необхідність інтегративного підходу до політики в цій сфері.

Будь-яка політика, яка прагне обмежити або жорстко контролювати міграцію, не може бути успішною, якщо не спрямована на усунення першопричин як економічної міграції, що виникає на ґрунті нерівного розвитку та бідності, так і вимушеної, викликаной збройними конфліктами, політичними репресіями чи екологічними катастрофами. Сучасна глобальна архітектура нерівності є не лише джерелом міграції, але й фактором, який підсилює її асиметричність та нестабільність.

Варто наголосити, що глобалізація має внутрішню суперечливу природу: з одного боку, вона сприяє інтенсифікації міжнародного обміну, мобільності, комунікацій, а з іншого створює структурні розриви між центрами і периферією, між «постіндустріальним світом» та регіонами з обмеженим доступом до ресурсів розвитку. Ці розриви виступають каталізаторами нових хвиль міграції, на які традиційні національні моделі контролю вже не здатні ефективно відповідати.

Особливої уваги заслуговує роль мереж як формальних, так і неформальних транснаціональних мереж, які істотно ускладнюють реалізацію державного контролю над міграцією, якщо останній спирається виключно на суверенну логіку і не узгоджується з політикою міжнародного розвитку, гуманітарної допомоги, торгівлі та глобального управління. Така ситуація вимагає перегляду концептуальних підходів до міграційного регулювання, з урахуванням міжгалузевої взаємодії та багаторівневого управління і відповідно затверджує, що ефективна міграційна політика в умовах глобалізації повинна бути міждисциплінарною, цілісною і координаційною, з орієнтацією не лише на контроль, але й на усунення причин, інтеграцію мігрантів, підтримку розвитку та зміцнення міжнародної солідарності [6].

В умовах постійного зростання міграційного навантаження, викликаного як зовнішніми конфліктами, так і внутрішніми соціально-економічними проблемами в країнах походження мігрантів, кожна держава, що виступає країною-реципієнтом, прагне сформувати або вдосконалити власну модель публічного адміністрування міграційними процесами. Це зумовлено потребою ефективного управління потоками осіб, забезпеченням соціальної стабільності, а також реалізацією міжнародних зобов'язань у сфері прав людини.

Одним із важливих аспектів такої моделі є питання гуманітарного захисту, який, згідно з чинним правовим регулюванням, надається державами за власною ініціативою. У цьому контексті слушною є позиція Б. Калиновського, який підкреслює, що надання захисту з гуманітарних міркувань залишається виключним суверенним правом держав-членів Європейського Союзу, тоді як на рівні ЄС лише створено правову основу, що дозволяє, але не зобов'язує, держави-члени надавати таку форму міжнародного захисту [7].

Ці положення має принципове значення для розуміння балансу між інтеграційними прагненнями в межах Європейського Союзу та збереженням елементів національного суверенітету. Воно також підтверджує, що політика у сфері гуманітарної міграції продовжує формуватися

переважно в площині національних інтересів, попри існування загальноєвропейських механізмів та рекомендацій.

Таким чином, ефективне публічне адміністрування у цій сфері має враховувати не лише нормативно-правові рамки ЄС, а й специфіку внутрішньої політики кожної держави-члена, зокрема її здатність адаптувати систему захисту до змінних гуманітарних обставин.

У контексті формування ефективної національної міграційної політики одним із ключових завдань держави є не лише контроль над міграційними потоками та інтеграція прибулих осіб, але й забезпечення умов для повернення та успішної реінтеграції своїх громадян, які тривалий час перебували за кордоном. Особливої актуальності це питання набуває у випадках масової трудової міграції, вимушеного переміщення чи депортації.

Як справедливо зауважують Н. Коломієць та В. Голець, представники Міжнародної організації з міграції ототожнюють стійке повернення мігрантів із рівнем їх успішної реінтеграції в країні походження. При цьому під реінтеграцією розуміється не лише фізичне повернення на батьківщину, а й комплексний процес повторного включення особи в економічне, соціальне та культурне життя країни, що передбачає адаптацію до змінених умов та відновлення повноцінної участі в суспільстві. Успішність реінтеграційної політики безпосередньо залежить від безпекової ситуації, рівня державної підтримки, наявності інфраструктури та інституційного середовища, що сприяє поверненню. У зв'язку з цим держава повинна не лише декларувати готовність приймати повернених громадян, але й формувати комплексні програми реінтеграції, у співпраці з міжнародними організаціями, місцевими громадами та бізнесом [8].

Одним із ключових стратегічних документів, що визначив напрями політики Європейського Союзу у сфері міграції в умовах загострення кризи середини 2010-х років, став Європейський порядок денний з питань міграції, схвалений у 2015 році. Цей документ став відповіддю на безпрецедентне зростання міграційного навантаження, спричиненого збройними конфліктами, гуманітарними катастрофами та політичною нестабільністю у низці країн Африки, Близького Сходу та Східної Європи.

Порядок денний визначив комплексну рамку реагування ЄС на сучасні міграційні виклики, сформувавши багаторівневу політику, що охоплює як екстрені заходи реагування, так і довгострокові стратегічні рішення. У контексті сучасних викликів, спричинених війною в Україні, енергетичною кризою, зростанням популізму та ескалацією конфліктів у різних регіонах, положення Європейського порядку денного 2015 року потребують подальшого оновлення та перегляду. Особливо актуальними стають питання гнучкості та адаптивності системи міграційного управління, розширення програм тимчасового захисту, а також цифровізації процедур і підвищення прозорості адміністративних дій у цій сфері.

У зв'язку з цим ЄС продовжує адаптацію міграційної політики до нових умов, у тому числі шляхом перегляду CEAS, посилення співпраці з міжнародними організаціями (UNHCR, IOM), та впровадження інноваційних підходів у сфері публічного адміністрування міграційними процесами [9].

У законодавчій площині Європейського Союзу функціонує цілий спектр директив, що регламентують міграційні процеси. Серед ключових документів Директива 2008/115/ЄС [10], спрямована на стандарти повернення нелегально перебуваючих третіх громадян, та Директиви 2013/32/EU [11] і 2013/33/EU [12], які встановлюють спільні правила щодо процедур надання міжнародного захисту та умов перебування шукачів притулку в державах-членах. Фактична реалізація цих норм було поставлене під сумнів у справі *Commission v. Hungary* [13], рішення в якій ЄСПЛ ухвалив 13 червня 2024 року і в якому констатував, що Угорщина не виконала попереднє рішення 2020 року щодо процедурного доступу до міжнародного захисту, встановлення фактів недотримання норм щодо повернення нелегально перебуваючих осіб і відповідно щодо реалізації права залишитися на території до рішення апеляційного органу, що свідчить про навмисне ухилення Угорщини від імплементації міждержавних політик у сфері міграції і відповідно підтвердження відсутності добросовісного співробітництва.

Таким чином, стає очевидним, що імплементація директив Європейського Союзу у сфері міграційної політики не може розглядатися виключно як формальна вимога чи технічний елемент законодавчої гармонізації. Навпаки, їх застосування має принципове значення для забезпечення єдності правового простору ЄС та дотримання фундаментальних прав людини.

У 2022 році Європейський Союз опинився перед новим безпрецедентним викликом, спричиненим повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну, що зумовило наймасштабніший

із часів Другої світової війни потік вимушено переміщених осіб на територію держав-членів ЄС. Відповіддю на ситуацію стало активне використання інструментів, закріплених у праві Європейського Союзу, зокрема положень Директиви Ради 2001/55/ЄС «Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому» [14].

Директива 2001/55/ЄС була прийнята ще на початку XXI ст., однак уперше застосована у практичному вимірі саме в 2022 році, що підкреслює її стратегічний характер як правового інструменту кризового реагування. Документ визначає тимчасовий захист як винятковий механізм, що забезпечує негайну допомогу переміщеним особам у разі масового чи потенційного масового напливу, коли існує ризик, що національні системи притулку не зможуть впоратися з навантаженням. Важливо підкреслити, що Директива 2001/55/ЄС не лише окреслила правові та процедурні рамки надання тимчасового захисту, але й стала прецедентом у контексті європейської солідарності, продемонструвавши здатність ЄС оперативного реагувати на гуманітарні катастрофи. Її практичне застосування у 2022 році можна розглядати як доказ того, що європейська правова система має дієві інструменти для підтримки мільйонів осіб, які втратили домівки через воєнні дії.

Отже, досвід використання положень Директиви у випадку з Україною показав, що тимчасовий захист може стати ефективним містком між екстремними гуманітарними заходами та довгостроковими стратегіями інтеграції переміщених осіб, що має особливе значення для майбутніх міграційних криз. Необхідно враховувати, що дія Директиви 2001/55/ЄС не поширюється на всі країни, пов'язані з ЄС. Зокрема, вона не застосовується у Данії, а також у державах, які не є членами Європейського Союзу. Водночас у таких країнах створені аналогічні механізми тимчасового захисту, що дозволяють забезпечити правовий та адміністративний супровід переміщених осіб. Це свідчить про існування ширшої європейської моделі реагування на міграційні кризи, яка виходить за межі формальної юрисдикції права ЄС. Для забезпечення належної координації та ефективного адміністративного співробітництва у сфері реалізації тимчасового захисту кожна держава-член ЄС призначає національного представника, відповідального за взаємодію з інституціями ЄС та іншими державами. До обов'язків держав-членів також належить регулярний обмін інформацією між компетентними органами, включаючи надання статистичних даних щодо кількості осіб, які користуються тимчасовим захистом, та іншої аналітичної інформації, необхідної для вироблення єдиної політики.

У відповідь на масовий наплив переміщених осіб з України, 4 березня 2022 року було ухвалено Імплементативне рішення Ради ЄС, яким офіційно констатовано наявність умов, передбачених статтею 5 Директиви 2001/55/ЄС і відповідно це рішення стало правовою основою для запровадження режиму тимчасового захисту для українських громадян та інших категорій осіб, які рятувалися від війни. Фактичне застосування Директиви та Імплементативного рішення Ради ЄС 2022 року стало першим унікальним прикладом солідарної реакції Європейського Союзу на масштабну гуманітарну катастрофу, що підтвердило здатність європейського права адаптуватися до нових викликів і виконувати функцію стабілізаційного механізму [15].

Слід наголосити, що, не зважаючи на наявність спільних для всіх держав-членів ЄС положень, закріплених у Директиві 2001/55/ЄС, обсяг конкретних прав і обов'язків особи, яка звертається за тимчасовим захистом, визначається внутрішнім законодавством кожної окремої держави-члена. При цьому національні норми повинні узгоджуватися з мінімальними стандартами, встановленими Директивою, однак саме на державу покладається обов'язок організації процедур, адміністрування переміщених осіб і гарантування реалізації їхніх прав. Відповідно, механізм надання тимчасового захисту може відрізнятися залежно від країни, що обумовлює різну інституційну практику в межах єдиного правового простору ЄС.

Також, особливої уваги заслуговує питання міграційно-деліктної відповідальності, яке демонструє різний підхід до правового статусу окремих категорій мігрантів. Так, шукачі притулку та особи, що отримали тимчасовий захист, перебувають у різних правових режимах і, відповідно, підпадають під дію різних норм національного та європейського законодавства. Для перших визначальними є норми, пов'язані з процедурою розгляду заяви на міжнародний захист, тоді як для других механізми реалізації прав і виконання обов'язків, пов'язаних із тимчасовим перебуванням на території держави-члена. Як слушно зазначає Д. Голобородько, проблематика співвідношення принципу верховенства права, що гарантує свободу пересування та вільний вибір місця проживання, із суспільними

інтересами, які можуть обмежувати ці права, залишається невирішеною [16]. У певних випадках виникає дисбаланс між очікуваннями приймаючих громад та правовими «правилами гри», встановленими державою, що тягне за собою посилення соціальної напруги та вимагає пошуку нових підходів до балансування між інтересами суспільства та правами індивіда.

Таким чином, сучасна практика ЄС у сфері тимчасового захисту підтверджує, що питання правового статусу мігрантів не може розглядатися виключно у площині формального виконання законодавчих приписів, оскільки воно вимагає врахування соціальної чутливості, суспільних очікувань та необхідності підтримання довіри до державних інституцій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином можемо констатувати, що протягом останнього десятиліття країни-члени Європейського Союзу зазнали суттєвого міграційного впливу, що зумовило необхідність посилення правового регулювання та удосконалення публічного адміністрування у цій сфері. Міграційна політика ЄС функціонує у форматі багаторівневої системи, яка передбачає поєднання наднаціонального регулювання, закріпленого у директивах та інших актах Союзу, з реалізацією положень національними правовими системами. Практика підтверджує, що виконання директив не є формальною вимогою, а має принципове значення, про що свідчить судова практика Європейського суду з прав людини.

Особливого значення набула імплементація Директиви 2001/55/ЄС у зв'язку з повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну. Прийняття Радою ЄС Імплементаційного рішення 2022 року стало безпрецедентним прикладом солідарного реагування на масовий наплив переміщених осіб та дозволило забезпечити функціонування механізму тимчасового захисту. Водночас адміністрування тимчасового захисту покладається на держави-члени окремо, що створює відмінності у практиках реалізації, але водночас підкреслює потребу в подальшій гармонізації та координації дій у межах Союзу. Сучасна міграційна політика ЄС розвивається на перетині гуманітарного, правового та безпекового вимірів, а ефективність її реалізації залежить від поєднання наднаціональних інструментів і національних механізмів публічного адміністрування.

Література

1. Конвенція про статус біженців від 28.07.1951. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text
2. Протокол щодо статусу біженців від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text.
3. Курило І. В., Овчарук С. С. Деякі аспекти публічного адміністрування міграційних процесів в ЄС. *Право та державне управління*. 2024. № 2. С. 293–298. URL: http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2024/40.pdf
4. Олефір В.І. Державна міграційна політика України (організаційно-правовий аспект). Дисертація на здобуття ступеня доктора наук, 12.00.07. 2005. Національна академія внутрішніх справ України. 497 с.
5. Бортник Н.П., Мороз Н.С. Міграціологія як наука про кількісно-якісні показники міграції населення. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки : збірник наукових праць. 2016. 850. С. 9–15.
6. Філіпова В., Лопушинський І., Плющ Р. Наслідки сучасної міграційної політики Європейського Союзу. *Migration & Law*. 2022. Vol. 2, Issues 1–2. С. 26–40. URL: <https://nam.kyiv.ua/files/publications/filippova.pdf>
7. Калиновський Б. Правове регулювання тимчасового захисту переміщених осіб з України в країнах Європейського Союзу. *Migration & Law*. 2023. Vol. 3, Issues 5–6. С. 13–22. <http://doi.org/10.32752/2786-5185-2023-3-5-6-13-22>
8. Коломієць Н., Голець В. Міграція населення внаслідок повномасштабної військової агресії проти України. *Migration & Law*. 2023. Vol. 3, Issues 3–4. С. 37–52. URL: j23-natalia-kolomiyets-vitaliy-goletc.pdf
9. European Agenda on Migration. 2015. An official website of the European Union. 2016/C 071/08. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emnasylum-and-migration-glossary/glossary/european-agenda-migration_en.
10. Directive 2008/115/EU on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals, 16 December 2008. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj>.
11. Directive 2013/32/EU on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013L0032>
12. Directive 2013/33/EU laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast), 26 June 2013. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013L0032>.
13. European Commission v Hungary. Judgment of the court 17 December 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A62018CJ0808>
14. Директива Ради Європейського Союзу: Про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Direkt_ES_2001_55.pdf.

15. Імплементатійне рішення Ради ЄС, що встановлює наявність масового напливу переміщених осіб з України у розумінні статті 5 Директиви 2001/55/ЄС та запроваджує тимчасовий захист. 2022/382 від 4 березня 2022 року. URL: https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Implement_rish_Ukraine.pdf.

16. Голобородько Д. Міграційні делікти: сучасний погляд на проблему практичного застосування відповідальності. Журнал східноєвропейського права. 2015. № 13.

References

1. United Nations. (1951, July 28). *Convention relating to the status of refugees*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011#Text [in English].
2. United Nations. (1966, December 16). *Protocol relating to the status of refugees*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_363#Text [in English].
3. Kurylo, I. V., & Ovcharuk, S. S. (2024). Deiaki aspekty publichnoho administruvannya mihratsiinykh protsesiv v YeS [Some aspects of public administration of migration processes in the EU]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and Public Administration*, (2), 293–298. Retrieved from http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2024/40.pdf [in Ukrainian].
4. Olefir, V. I. (2005). *Derzhavna mihratsiina polityka Ukrainy (orhanizatsiino-pravovyi aspekt)* [State migration policy of Ukraine (organizational and legal aspect)] (Doctoral dissertation). National Academy of Internal Affairs of Ukraine [in Ukrainian].
5. Bortnyk, N. P., & Moroz, N. S. (2016). Mihratsiologhiia yak nauka pro kilkisno-iakisni pokaznyky mihratsii naselennia [Migration studies as a science of quantitative and qualitative indicators of population migration]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnikha”. Serii: Yurydychni nauky – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, (850), 9–15 [in Ukrainian].
6. Filipova, V., Lopushynskiy, I., & Pliushch, R. (2022). Naslidky suchasnoi mihratsiinoi polityky Yevropeiskoho Soiuzu [Consequences of the modern migration policy of the European Union]. *Migration & Law*, 2(1–2), 26–40. Retrieved from <https://nam.kyiv.ua/files/publications/filipova.pdf> [in Ukrainian].
7. Kalynovskiy, B. (2023). Pravove rehuliuвання tymchasovoho zakhystu peremishchenykh osib z Ukrainy v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu [Legal regulation of temporary protection of displaced persons from Ukraine in the EU countries]. *Migration & Law*, 3 (5–6), 13–22. <https://doi.org/10.32752/2786-5185-2023-3-5-6-13-22> [in Ukrainian].
8. Kolomiets, N., & Holets, V. (2023). Mihratsiia naselennia vnaslidok povnomasshtabnoi viiskovoi ahresii proty Ukrainy [Population migration due to the full-scale military aggression against Ukraine]. *Migration & Law*, 3 (3–4), 37–52 [in Ukrainian].
9. European Commission. (2015). *European agenda on migration*. Official Journal of the European Union, 2016/C 071/08. Retrieved from https://home-affairs.ec.europa.eu/networks/european-migration-network-emn/emn-asylum-and-migration-glossary/glossary/european-agenda-migration_en [in English].
10. European Union. (2008, December 16). *Directive 2008/115/EC on common standards and procedures in Member States for returning illegally staying third-country nationals*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/115/oj> [in English].
11. European Union. (2013). *Directive 2013/32/EU on common procedures for granting and withdrawing international protection (recast)*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013L0032> [in English].
12. European Union. (2013, June 26). *Directive 2013/33/EU laying down standards for the reception of applicants for international protection (recast)*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex%3A32013L0032> [in English].
13. Court of Justice of the European Union. (2020, December 17). *European Commission v Hungary*. Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A62018CJ0808> [in English].
14. Rada Yevropeiskoho Soiuzu [Council of the European Union]. (2001, July 20). Dyrektyva pro minimalni standarty dlia nadannia tymchasovoho zakhystu u razi masovoho naplyvu peremishchenykh osib... [Directive on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons...] 2001/55/EC. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Direkt_ES_2001_55.pdf [in Ukrainian].
15. Rada Yevropeiskoho Soiuzu [Council of the European Union]. (2022, March 4). Implementatsiine rishennia, shcho vstanovliuie naiavnist masovoho naplyvu peremishchenykh osib z Ukrainy... [Implementing decision establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine...] 2022/382. Retrieved from https://court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Implement_rish_Ukraine.pdf [in Ukrainian].
16. Holoborodko, D. (2015). Mihratsiini delikty: suchasnyi pohliad na problemu praktychnoho zastosuvannya vidpovidalnosti [Migration offenses: A modern view on the problem of practical application of liability]. *Zhurnal skhidnoievropeiskoho prava – Journal of Eastern European Law*, 13 [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 30.06.2025

Дата прийняття статті: 25.07.2025

Опубліковано: 23.09.2025